

ДАДАХОН ҲАСАН

ЧАМАНИМДАН АЙИРМА

Шеърлар ва қўшиқлар

Тошкент
Ғафур Ғулом номидаги
Адабиёт ва санъат нашриёти
1984

Уз2
Ҳ31

X $\frac{4702570200 - 221}{M352(04) 84}$ Доп—84

© Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат
нашриёти, 1984 й.

ШЕЪР, КУЙ ВА ОВОЗ БИЛАН

Қўшиқни куйи билан ёзгим келади-ю, афсус урдасидан чиқолмайман. Буни жуда камдан-кам ижодкор қила олади. Қаники, ўзинг ёзиб, ўзинг куй басталасанг, ўзинг куйласанг... Бу орзу рўёбини ўзгаларда кўриб ҳавасим келади. Дадахон Ҳасан ана шундай омадлиларнинг бири: ҳам шоир, ҳам бастакор, ҳам хонанда! У буларни олдинма-кейин эгалламади, бирдан эгаллади, у бирдан ёзиб, бирдан куйлади, дорилфунунда таълимда эканлигидаёқ. У ўша йиллариёқ халқ тилига тушди, унинг илиқ муҳаббатини қозонди.

Инсон дардини айтолмай қолганида шеър билан гапира бошлайди, куйлай бошлайди, куй талқинларига мурожаат қилади. Дадахон қалби нечун дард чекди?.. Нечун шеър истади?.. Нечун нола талаб қилди?.. У ҳаётни китобдай ўқий бошлади, сир-асрорини ажрата бошлади. Муҳаббатини қайга қўйишини билмай қолди. Бунинг устига, у отасини эслади. Улуғ Ватан уруши жанглирида юртини ёвузлардан ҳимоя қилишга отланган, ўтга кирган ва қаҳрамонона жанг қилган, ватанидан йироқда ҳалок бўлган, табаррук жасади ўзга юртларда қолган отасини эслай бошлади. Унинг илк шеърлари, илк мисралари, илк қўшиқлари отаси хотирасига, шаънига айтилган эди, у туфайли Ватанига, Ватани истиқболига!.. У шеърят воҳасига мана шундай гражданлик талқини билан кирди ва шундай давом этди.

Дадахон Ҳасаннинг куйлаган газаллари, шеърлари сўлим, гўзал топилмалардир. У ўзи ижро этган қўшиқларини тўплаб нашр эттирса арзийди, жуда кўп хонанда ва бастакорларга ўрнак бўлади.

Бироқ булар қўшиқларгинами?..

Йўқ, китобдаги шеърлар ҳақиқий шеърлар ҳам. Уларни наинки куйлаш, балки ўқиш ва мисралар билан сўзлашиш мумкин. У наинки муаллифнинг, уни варақлай бошлаган китобхоннинг ҳам кўнгил дарди, ҳамсуҳбати.

Туроб Тўла

Қалдирғочлар қўшиғидан янграб самолар,
Оҳангларга тўлиб кетсин борлиқ-дунёлар,
Қирғоқларга тўшлар уриб сою дарёлар,
Сир ва Аму бўйларинда дўстлар, ошнолар
Алёр айтиб шарафласин, алқасин сани,
Мен булбулман, чаманимдан айирма мани!

Оппоқ-оппоқ булутларга термулиб муштоқ,
Бағримни чок этай, майли, қийналиб ҳар чоқ,
Сен қуёш бўл, майли, бўлай мен бир шамчироқ,
Майли, умрим тутаб ўтсин чекиб ғам-фироқ!
Фақат мenden дариг тутма бу ҳур ўлкани,
Мен булбулман, чаманимдан айирма мани!

Мен бир бағрин ўтга ёқиб куйлагувчи зот,
Оҳанг тузиб ўз оламин айлагувчи шод.
Фақат қўшиқ, қўшиқ билан гўзал деб ҳаёт,
Ўт кетсин деб куй-қўшиқсиз дунёга ҳайҳот,
Келган эдим бу заминга бағрим ёққани,
Мен булбулман, чаманимдан айирма мани...

* * *

Мен дунёга қўшиқларим сўйлай десам, сўйлай десам,
Оқ тонгларда бийрон-бийрон куйлай десам, куйлай
десам,

Дунё деганлари ўзи қўшиқ экан, қўшиқ экан,
Алал-абад оҳангларга тўлиқ экан, тўлиқ экан.

Билолмадим, бул қўшиқни айтган кимдир, айтган
кимдир,
Қўшиқ айтиб муродига етган кимдир, етган кимдир...

ҚАБР БОШИДА

*Новгород области, Староруссо район
Пинаевогорка қишлоғидаги Улуғ Ватан
уруши жангчилари қабристонда отам
Шокир Ҳасановнинг ҳам қабри бор.*

Бошингда бўй чўзиб бир жуфт оқ қайни,
Қўшиқ куйламоқда бағримдек жўшиб,
Қўшиқ куйламоқда у жуда майин,
Қўшиққа отамнинг номини қўшиб.

Эй, олтин япроқлар — шаҳидлар руҳи!
Навбат беринг, мен ҳам куйлайин бу он.
Оламни қопласин бағрим андуҳи,
Ҳазин ҳисларимга тўлсин осмон.

Жуда узоқлардан келдим, узоқдан,
Таъзим айлагани шу қутлуғ ерга.
Бир ҳовуч келтирдим она тупроқдан,
Атай сепмоқ учун азиз қабрга.

Балки кўзларимда тугайди намлар,
Аммо тугармикан дилда ғам, дейман.

Мана, ўтса ҳамки, йиллар, ой, дамлар,
Юртим болам дейди, мен Отам дейман.

Мен отам қабрини суйиб қийноқда,
Муборак пойида бағрим тиғларман.
Отамни — бу азиз, олис тупроқда
Қолган тупроғимни қучиб йиғларман...

УРУШ ЙИЛЛАРИ ХОТИРАСИ

Мени яралашди аср жаллодлари,
Мурғак юрагимда ўқ изи қолди.
Ситилди кўнглимнинг нозик қатлари,
Болалик бедарак кетди, йўқолди.

Шодон ҳисларимни топтаган ўша —
Машъум қора кунни қандай унутай?
Шўхлик, эркалим топиб бер, дея
Бугун қай номарднинг ёқасин тутай?!

• • •

Ўғлим Шокиржонга

Сенинг ёшингда, ўғлим, мен отамдан айрилдим,
Тиним билмас полопон қанот эдим, қайрилдим.
Фашист деган одамхўр менга найза чоғлади,
Юлиб олди руҳимни, мурғак қалбим доғлади.
Бироқ сен-чи, тойчоғим, уруш доғин кўрмайсан,
Отангни кутиб, йўлга боқиб, хаёл сурмайсан...
Чунки, энди кўкларда дайдимайди ўқ-тутун,
«Ўғлим, уруш бўлмайди!»— Уруш бўлмас сен
учун.

Аmmo адо бўлмади уруш ҳали мен учун...

Шукур Бурҳон ҳақида қўшиқлар

(Туркумдан)

I. Биринчи қўшиқ

Аввал яралишда тенг эди барча,
Тафовут йўқ эди инсонлар аро.
Уру қир, қора-оқ деган тушунча —
Сўзларни ўзимиз айладик пайдо.

Бугун ҳар ким ўзи «хон»дир, «султон»дир,
Бизга қийин улар кўпайган сайин.
Чунки шоҳ бўлмақлик жуда осондир,
Хоксор бўлмақлик нақадар қийин!

Саҳнада ҳамиша оқсуяк сиймо,
Тождор бир одамсиз — шоҳу султонсиз.
Ва лекин ҳаётда оддий дўст, ошмо —
Уша ўзимизнинг Шукур Бурҳонсиз!

II. «Бой ила хизматчи»

Саҳна бу — мўъжиза: отмоғи мумкин
Дунёни мисоли палахмон тоши.
Хизматчи Ғофирлар қайдин сув ичсин,
Қозилар лойқатиб турса сув бошини!

Муқаррар, айланур бу чархи даввор,
Олам хуррам бўлур бундан ҳам бешак.
Аммо топилгайми ўшал кун такрор
Сиздек бир содда-ю, ҳақпараст ўзбак!

III. «Шоҳ Эдип»

Наслу насабимни билмоқ истайман...

Софокл. „Шоҳ Эдип“.

Сиз наслу насабдан сўзлаган дамда
Сипо вужудимга титроқ киради.
Аччиқ бир аланга ёниб танамда,
Улган ҳисларимни тирилтиради.

Фаҳмига қаранг бу башар деганин,
Шоҳим, деб кимларнинг пешин тутмади.
Қимларни туғмади бу она замин,
Қимлар бу заминни топтаб ўтмади...

Ҳайҳот, у қисматдан сўзламанг, етар,
Портлаб кетмасин бу вужуд — хотира.
Юрак-ку барибир бир кун дарз кетар,
То кўкрак қафасда бор экан юрак.

Мен албат бир кун кўксимни ёриб,
Муштдай юрагимни юлиб олурман.
Уни ҳур боғларга қўйиб юбориб,
Қишки далалардай бўм-бўш қолурман.

IV. «Илья Муромец»

Кеча сиз бир мўғул босқинчи бўлиб,
Ажиб бир ўлкани ғорат этдингиз.
Жоҳил бир зот бўлиб, ғазабга тўлиб,
Беғуноҳ юртларни талай кетдингиз.

Минг бор лаънат дедим, босқинчи, малъун,
Момо диёрларга айласа жабр.
Сиз мўмин бир халқнинг ўғлисиз букун,
Қалбнинг қай бурчидан чиқди бу қаҳр?!

V. «Мирзо Улуғбек»

Мовароуннаҳрнинг экансиз шоҳи,
Ҳазратим, амр этинг, баъзи беҳаё
Аъёнлар тарк этсин саройни, токи
Таралсин юртимга тоза бир ҳаво!

Шуни тилар сиздан аҳли нафосат,
Адолат уфқидан берингиз хабар —
Тарихнинг буржлари ёришсин абад,
Битсин кечмиш зулми, истибдод, кадар.

Узлатга чекинсин зуғум-зулумат,
Наслда қолмасин мутелик қони.
Сизда-ку ҳақиқат, сизда-ку қудрат,
Таҳрир қилсангиз-чи бу Осиёни.

Майли, гоҳ шоҳ бўлиб, гоҳ ҳоким, тўра,
Эрк беринг ўз истак, ўз майлингизга.
Аммо мерос қилиб сийм-зардан кўра,
Фақат эрк, адолат қолдиринг бизга.

VI. Истардим...

Истардим, гоҳ Ленин қиёфасида
Узум хоналарга кириб борсангиз.
Нафсидан ўзга дард йўқ ғоясида,
Баъзи каззобларнинг бағрин ёрсангиз.

Истардим, гоҳида телба оламнинг
Тарзу мақомига солсангиз назар.
Эрк дея интилган бани одамнинг
Шикаста руҳидан олсангиз хабар.

Шундоқ киборлар бор замида, устод,
«Бир тану бир жонмиз» дея жар солган.
Башанг турмушига боқсангиз, ҳайҳот,
Ҳатто мозорларин ажратиб олган.

Мунофиқ, фирибгар, дийдаси қотган,
Худбинлар оламин кўриб қўйсангиз;
Сотиб ор-номусин, зар йиғаётган
Нокас сармоядор кўзин ўйсангиз.

Бугун Ер шарини ғич-ғич бомбадан
Халос этолмайин жонлар ҳалақдир,
Нидо чиқмоқдадир олти қитъадан:
— Бу нотинч дунёга Ленин керакдир!

Истардим, Сиз Ленин қиёфасида
Кезиб кузатсангиз эллар ҳаётин.
Тингласангиз қирғин-жанглар сасида
Бевалар оҳию етимлар додин.

Ҳайқириб айтсангиз, оламда ҳали
Баъзи халқ қашшоғу ҳам очлигини;
Уларга озодлик, толе бергали
Дунё инқилобга муҳтожлигини...

VII. Сўнгги кўшиқ

Имон-эътиқодни минг кўйга солиб,
Турланиб, тусланиб юрганда бизлар,
Билмадим, ҳаётдан нимани олиб,
Бизга нималарни ўргатасизлар?

Ҳикмати кўпдир бу қадим маконнинг,
Сеҳру садосига қулоқ солсангиз.
Улуғлик нимадир — Шукур Бурҳоннинг
Закий кўзларидан уқиб олсангиз.

Кўз юмиб хаёлга чўмсам гар бир зум,
Қадрни ҳис қилсам яхши-ёмонда,
Йиғлагим келади баъзида юм-юм,
Шукур Бурҳон яшаб юрган замонда...

АҒҒОН ҚҰШИҚЧИСИ АҒМАД ЗОҒИРНИНГ ОНАСИГА ҚИЛГАН СҰНГГИ НОЛАСИ¹

Гунча ишқида булбул куйлар экан мастона,
Гулни эса тонг чоғи узиб кетар бегона...
Бу не кулфат шўрликка дея ёқамни йиртсам,
Садо келгай ҳамиша: «Бу кечмишдир шарқона,—
Шу боис дод этарлар ҳар ошиқи девона».
Мен ҳам бир аҳли ошиқ эдим, мутриби даврон,
Қўшиғимни йўқотдим, найлай энди, онажон!

Қўшиғимни йўқотдим гунчани очмасимдан,
Ҳисларимни маржондай гулшанга сочмасимдан.
Гунча чиройин кўриб девонавор чарх уриб,
Булутлар теппасинда чўғ бўлиб учмасимдан,
Офтобни қулочлаб бахтим деб қучмасимдан,
Нетай, ахир кўкларга боқиб қолдим нигорон.
Қўшиғимни йўқотдим, найлай энди, онажон!

Овозимни бўғдилар яна ўша-ўшалар,
Ушалардан бу олам, билмам, қачон бўшалар.
Ушаларким Маждиддин, Абдуллатиф,
Маҳмудхон,
Бозор Охунд, Насрулло, Муҳий, Офоқхўжалар.
Токай руҳимиз улар оёғига тўшалар?!

¹Ҳафизулло Амин бошчилигидаги реакцион гуруҳлар эрк ва ҳақиқат куйчиси Аҳмад Зоҳирнинг аввал овозини бўғдилар, кейин 1979 йил, 31 июлда уни фожиали равишда ўлдирдилар.

Мудом аҳли дилларнинг кўнгли вайрон, бағри
қон,
Қўшиғимни йўқотдим, найлай энди, онажон!

Англамади қалбимни баъзи юраги занглар,
Ахир, дард, алами йўқ қўшиқни қайдан англар?!
Бало бўлди бошима менинг оташ забоним,
Тақдиримга ўт қўйди уч-тўртта гов-гаранглар:
Ажаб дунёнинг бу терс мақомига қаранглар,
Иқтидорлар бошида беиқтидор ҳукмрон.
Қўшиғимни йўқотдим, найлай энди, онажон!

Оппоқ-оппоқ толалар порлар чаноқ ичинда,
Гунча очилмагай-ку ахир, янтоқ ичинда.
Қарға булбул бўлурми, гул қадрини билурми?
Не бор тўти-бойқушга бу чаман, боғ ичинда?
Қумрига асти кун йўқ бургуту зоғ ичинда.
Билмам, бу не бедодлик, ёздиғимми нотавон,
Қўшиғимни йўқотдим, найлай энди, онажон!

Билмам қай кун, қай фасл кўнглимни шод
этдилар;

Юртимга хуш ҳаволар қачон келиб кетдилар;
Қалдирғочлар жўр бўлиб маним чеккан оҳима,
Қучиб ҳасратларимни кетиб қайга етдилар?!
Садо келгай ҳамиша: «Ҳиндукушдан ўтдилар».
Тутиб кетди фиғоним Чину Тўрон, Ҳиндистон,
Қўшиғимни йўқотдим, найлай энди, онажон!

Қўшиқ айтмоқ гуноҳми, нечун бағрим порадири?
Нега чеккан афғоним осмонни ёрадири?
Қўшиқ айтган етарди муродига, водариг,
Мен етмадим не боис, наҳот бахтим қорадири?
Бахти банд этилганлар айтинг, қайга борадири!
Мен халқимнинг қўшиғи, бағри эдим бир замон,
Қўшиғимни йўқотдим, найлай энди, онажон!

Қўшиғи йўқ улусда файзу фароғат қайда,
Шукуҳ, шиддат, шижоат, кўрку камолат қайда?
Ожизу афтодаҳол, толеи нигун, ўксук,
Нашъу намо, руҳият, идрок, фаросат қайда!
Соз қайда, овоз қайда, санъат, саодат қайда?!—
Қўшиқсиз халқ халқимидир, ул тўпори оломон,
Қўшиғимни йўқотдим, найлай энди, онажон!

Қарға-қузғунга қолса бу кўҳлик, дилбар олам,
Махлуқу даррандага ўхшаб кетарди одам,
Бинафша, қизил, зангор, пушти ранглар топталиб,
Адирлар тош қотарди, қирда кулмасди лолам:
Ўн саккиз минг оламни ёқмас эрди оҳ-нолам,
Тушмас эрди тоқидан бошима баланд осмон!
Қўшиғимни йўқотдим, найлай энди, онажон!

Бир менмидур чаманда қўшиқларин йўқотган,
Созини соз этолмай ғаму ғуссага ботган,
Истаб меҳр — ҳидоят, топмай бир валинеъмат,
Саҳарлар нола айлаб кўкларга қараётган,
Жиндак меҳр-шафқатга, ҳатто, жонини сотган;
Дунёга сиғмаганлар, айтинг, қайда сақлар жон?
Қўшиғимни йўқотдим найлай энди, онажон!

МАШРАБ ОҶАНГЛАРИДА

Кетар бўлдим фироқингдан бўлак юртни макон айлаб,
Сенинг дардингни айтиб, эй, пари рўйим, фиғон айлаб.

Қонимда бир жунун жўшди, дедимки севдигим ҳақдир,
Гулим, кетдинг, дарифо, чин сўзимни ёлғон айлаб.

Заминга сифмади ҳақ сўз, танамни қолдириб ерда,
Буқун қўшиқларим учгайдир азми осмон айлаб!

Кезарман барча юртларни, биёбонларни мастона,
Жаҳон аҳлига оташнок фиғонимни баён айлаб.

Топай деб сенга ўхшашни, тополмасдан, шафақларга
Қизил чеҳрангни чизгаймен юрак-бағримни қон айлаб.

Фироқ офтоби куйдирса омонсиз, умр даштидан
Ўтар Шайдо хаёлингни бошига соябон айлаб.

Шайдони кўринг, тунлари бедор бўлибдир,
Ёр ҳасратида хастаи бемор бўлибдир,
Кўзига жаҳон мунча тангу тор бўлибдир,
Ишқ ўтида кул бўлмоққа иқрор бўлибдир.

Сўз берган эди бир кеча меҳмон бўламан, деб,
Ҳолингни сўраб дардингга дармон бўламан, деб,
Ёнингда бўлиб, бир тану бир жон бўламан, деб,
Жоним шу кеча чиқмоққа тайёр бўлибдир.

Ўлдирди мани келмайин ул кўзлари чўлпон,
Алдарму наҳот бул кеча ҳам ваъдаси ёлғон?
Раҳм айламаса найларам, эй, аҳли Намангон,
Мен телбага ул шўх қачон ёр бўлибдир?!

Дўстлар, бориб ул нозли ситамкорима айтинг,
Дилу имоним, номус ила орима айтинг,
Дунёда маним йўғим ила борима айтинг,
Бошим аннинг остонасида хор бўлибдир.

Бўзлаганда жисму жоним, қайда деб ёрим,
Музлаганда танда қоним, оҳ ила зорим,
Сен кулиб келдинг, жаҳоним, кўзи хуморим,
Баҳорга ўхшайсан ёр, баҳорга ўхшайсан.

Топди барҳам оҳу нолам кулгуларингдан,
Қир-адирда кулди лолам кулгуларингдан,
Қайта яшнаб кетди олам кулгуларингдан,—
Баҳорга ўхшайсан ёр, баҳорга ўхшайсан,

Эй, жон олғич, жонни ол-у, кетма ёнимдан,
Кетмасин файзу фароғат руҳу жонимдан,
Кетма олиб ой-қуёшни осмонимдан,—
Баҳорга ўхшайсан ёр, баҳорга ўхшайсан...

* * *

Сен вафо гулшанида кулиб турган гунчасан,
Масрурдирман шунча маи, хуш бўй сочсанг қанча
сан.

Айт, жоним, ишқинг мани фазога олиб чиқса,
Қайноқ нафасларингни қалбимга солиб чиқсам,
Қўшиқ айтиб чарх урсам кўкда — узоқ-узоқда,
Дегаймусан: «У менинг ишқим билан учмоқда».

ШОИР ДУСТИМГА

Шукур Қурбон, юр, дўстим,
Юр, тоғларга кетайлик.
Диққинафас жойларни
Бас энди, тарк этайлик.

Осмон рангли қирларни
Яланг оёқ кезайлик,
Руҳимизда ноёб бир
Ранглар бордир — сезайлик.

Боқайлик, қотган ҳайрат —
Ул рангли харсангларга.
Сингиб кетайлик унсиз,
Мусаффо жарангларга.

Юргил, нозик дилларга
Даво истаб кетайлик,
Булбуллардек тоза бир
Ҳаво истаб кетайлик...

ТУТ ҲАҚИДА

Ажаб, ҳар йил каллаклар,
«Қалтаклар» бечора.
Бироқ яна ўсиб-унар
Чирой очиб тобора.

Яшамоқ-чун жонсарак
Барг ёзади бокира,
Биз-чи, бир бор «дакки» есак,
Унглолмаймиз сира.

РАСУЛҚОРИ МАМАДАЛИЕВ ЕДИ

Етмагайми осмонга оҳимиз, афғонимиз,
Тутмагайми кенг жаҳонни оташи сўзонимиз,
Тилга кирмасми дутору сайрамасми жонимиз?!—
Аҳли Фарғона, Тошкент, Андижон, Қўқонимиз,
Доғ бўлиб, ғафлатда қолдик, қолди кўп армонимиз:
Хайр-хўш этмай кетибдир жонажон хушхонимиз.

Куйлаганда нола айлаб, барчани қилгайди лол,
Хонишидан лаҳза-лаҳза қалблара томгайди бол,
Авжлари осмонни тутган камёб соҳиб камол,
Топмадим ҳофиз анингдек, кўз юмиб қилсам хаёл;
Во ажаб, дунёни баъзи корининг ҳайронимиз:
Хайр-хўш этмай кетибдир жонажон хушхонимиз.

Кетди-кетди, мунча эрта кетди Расул Қори-ё,
Икки дарё бўйларинда куйлади айлаб нидо,
Созида эрку адолат, матлаби — олий сафо,
Ҳофизу созандаларга пир эди ҳам ошно,
Довруғи эл-юртни тутган дилрабо достонимиз..
Хайр-хуш этмай кетибдир жонажон хушхонимиз.

Во ажаб, дилбар ғазаллар қолдилар пардозсиз,
Во ажаб, авжда узилди, тинди, соз — овозсиз,
Во ажаб, ҳасрат ичинда қолди танбур созсиз,
Во ажаб, Шайдо чаманда ўртанур устозсиз,
Кетди, деб, қирқ тўққизинда ҳофизини султонимиз,
Во ажаб, қолди ҳувиллаб бу кўнгиел бўстонимиз...

* * *

Қайга кетди, қайга кетди,
Қайга кетди ёшлигим?
Ёшлигимни олиб кетди
Ушал қалам қошлигим.

Кетмаганда қалам қошим,
Кетмас эди ёшлигим.
Нетай, бунга сабаб бўлди
Жиндайгина «ёшлигим»...

Афсус, энди қайта келмас,
Қайтмас қалам қошлигим,
Сендан асло розимасман,
Эй, менинг бебошлигим...

Сен қайдасан, қайдасан айт.
Айт эй, қалам қошлигим!
Сени излаб топарманму,
Қайтиб келса ёшлигим?..

ИЗЛАЙМАН

Баҳор чоғларинда сени ўйлайман,
Сен ҳақингда ёниб-ёниб куйлайман.
Сендан ўзга кимга, кимга сўйлайман?
Сен-чи, ўзгаларга кўз тутдингми ё?
Берган ваъдаларни унутдингми ё?

Боғларда мен билан юрган эдинг-ку,
Даста-даста гуллар терган эдинг-ку,
Севаман, деб ваъда берган эдинг-ку,
Мендан юрагингни совутдингми ё?
Берган ваъдаларни унутдингми ё?

Сени сўроқ айлаб чаман боғлардан,
Атрингни излайман гул, япроқлардан,
Севишган эдик-ку ёшлик чоғлардан,
Бугун бўстонимни тарк этдингми ё?
Берган ваъдаларни унутдингми ё?

Ҳар тонг саболардан сени сўрайман,
Суратингни ўпиб гулга ўрайман,
Кўрсат жамолингни, бир бор кўрай ман.
Ўзгалар қалбини овутдингми ё?
Берган ваъдаларни унутдингми ё?

Фақат сенинг билан қувнар ҳаётим,
Фақат сенсан менинг учқур қанотим,
Нега қайрилмайсан, эй паризодим,
Ўзга ёр кўнглини ёритдингми ё?
Берган ваъдаларни унутдингми ё?

Ишқ сўзи маним жон қулоғимда жаранглар,
Оҳанглари ҳар лаҳзада созимни таранглар.

Недин бу жаҳон бунча гўзал, бағри мунаввар,
Нур сочдими ё олама қалбимдаги ранглар.

Дил чертди наво, қилма жафо шўҳи дилоро,
Сен англамасанг ким бу юрак зорини англари?!

Фаҳм айламас ошиқ элини, дўст бўла олмас,
Қалбида муҳаббат йўқ, олов йўқ, дили санглар.

Сизлардан агар сўрса, бу ким, тузди наво деб,
Ошуфта юрак сизлара Шайдо деб атанглар.

Эй, менинг соҳиб жамолим, кўзларинг шаҳлоси бор,
Лабларинг лаълида қалбим дардиниңг давоси бор.

Завқ олиб, боқишларингдан ишқ ўтида ёнаман,
Покиза кўксимда сўнгсиз ишқ-вафо дунёси бор.

Осмондир тоза қалбим, ул қуёш — меҳрим ўти,
Толем кўкини сендек ой ила зуҳроси бор.

Чарх уриб ишқ завқи бирлан куйласам ор этмагил,
Боиси, гулшан дилимнинг сен каби раъноси бор.

Фахр этиб Шайдо бу ишқни айлагай овозалар,
Чунки шод умримни сендек севгили Лайлоси бор.

ШОҲИМАРДОН СОЙЛАРИ

Шоҳимардон сойлари, о, солланиб оқур,
Кокиллари ҳар томонга товланиб оқур.

Сой бўйида нозанин қиз сочин тарайди,
Сочин тараб ҳарёна ул шўх-шўх қарайди.

Қарамаса бўлар эди ул шўхи барно,
Ингоҳларда зоҳирмикан ўзгача маъно?

Қарашларга қараб-қараб ўртанади жон,
Ишқи билан бағрим ёнур, кўзларим гирён.

Шўх-шўх боқишларин ташлаб кетолмагайман,
Сойлар тошқин, ул юзига ўтолмагайман.

Ўтолмасам ул юзига, ёмон бўлади,
Бир умрга юрагимда армон бўлади.

ҚАДИМ ҲОФИЗ ДЕМИШ...

Қуй бўғизга келди-ю, ичга ютдик биз,
Одоб-андиша билан мавруд кутдик биз.
Имкон бермади бизга тўти, бойқушлар,
Нафас ютиб, энтикиб, яшаб ўтдик биз.

БИР МУРАББИЙГА

Вақт — омил деб ўғит бердингиз,
Қаноатга йўлим бурдингиз.
Сабр косам лим-лим тўлганда,
Зардоб-ку, деб ерга урдингиз.

ДЕНГИЗ БУИИДА

Эй, тўлқинлар, юрагимга ўхшайсиз,
Тинмай тик қояга тўш урасизлар.
Сизни писанд этмас бемеҳр қоя,
Нечун беҳудага уринасизлар?!

ДИЛНАВОЗНИНГ ШЕЪРИ

Қора совуқ заҳридан хазон чўкди боғларга,
Булбуллар чаман излаб кетдилар йироқларга.
Баҳор қайтиб келгунча умрим не кечар, билмам,
Наҳот ўрганиб қолсам майна, тўти, зоғларга.

ҚУШНИМ

(Ҳазил)

Ажиб бир қўшним бор, тадбиркор одам,
Яқинда уй қурди тошу темирдан.
Минг йил яшамоқни ўйларми, билмам,
Бир лаҳза тинмайди қимир-қимирдан.

Ғишт териб, лой суваб, толмайди жони,
Атрофни сим билан ўрар тобора.
Биз озод кўрмоқчи бўлсак дунёни,
Қўшним чегаралаш билан овора.

НАЙ

Най нечун нола қилур,
Дилларни вола қилур.
Балки қадим-қадимдан,
Бизга ҳикоя қилур.
Не боисдан най доим
Фигон қилиб куйлайди?
Балки йўқолиб кетган
Қамишзорин ўйлайди...

ДУТОР

3. Обидовга

Даста узра сим торлар тебраниб таранг,
Худди шоир қалбидек бермоқда жаранг,
О, тонг чоғи қовушган келин-куёвнинг
Ҳолатини мастона куйлашин қаранг.

Чин санъаткор тошга ҳам завқ-туйғу солур.
Баҳор бўлиб оламни забтига олур.
Аммо баъзи сохта дил, кемтик иқтидор
Дутор қилиб муттасил асабни чалур.

Ешлик чоғим тушларимда учиб юардим,
Оппоқ-оппоқ булутларни қучиб юардим,
Қанотимни йўқотмай, деб чўчиб юардим.

Сени толдим, энди ростдан учиб юрибман,
Еру осмон ўртасида кўчиб юрибман,
Қанотимни йўқотмай деб чўчиб юрибман...

* * *

Қўшиғимни ҳайқириб бориб
Қояларга, тоғларга айтайми?
Фазоларнинг кўксини ёриб,
Ё ойдаги доғларга айтайми?
Ё саҳрода чанг-тўзон ютган
Қарға-қузғун, зоғларга айтайми?
Мени туққан боғларга айтмасам,
Айни баҳор чоғларга айтмасам,
Қимга айтай қўшиғимни мен?!

Ш О И Р

Тўрғай одати бор шоир аҳлида,
Бир умр кўкларга талпиниб яшар.
Қилча ноҳақликдан бўзлар гоҳида,
Қилча яхшиликка қасида бошлар.

Тўрғай ҳам азалдан бағрида оҳлар,
Ҳеч тиним билмайин учади якка.
Кўпайиб кетди деб ерда гуноҳлар,
Арзи ҳол этмоқчи бўлар фалакка.

Тўрғай одати бор шоир аҳлида,
Самога ёзмоқчи бўлар исмини.
Парвоз этса ҳамки осмон тоқида,
Шу она тупроққа урғай жисмини...

САРОЙ ШОИРЛАРИГА

(Ўтмишга бир назар)

Жаҳонгир фотиҳлар қайраб қиличин,
Жаҳонни неча бор мағлуб этганлар.
Аммо чин шоирнинг ирода кучин
Асло забт этолмай, доғда кетганлар.

Не деҳқон шоирлар чекиб ғам-ҳасрат,
Кетмон дастасига битганда дoston,
Сиз-чи, эй, маддоҳлар, истаб фароғат,
Шоҳлар паноҳидан топдингиз макон.

Бағри хун боболар топмайин қадр,
Ачиқ қисматидан чекканда фарёд,
Насимий қонини оқизди, ахир,
Рудакий кўзига мил тортган жаллод.

Шу ҳам инсофданми, имонни булғаб,
Жирканч остонадан шуҳрат топдингиз,
Фикру фасоҳатни фирибга чулғаб,
Ит бўлиб, нафосат аҳлин қопдингиз,

Ахир, шоир — жангчи, курашчи, ёвқур,
Чин шоир эмасми лов-лов аланга?
Кескир қилич, ўқ-ёй, беомон, учқур,
Зўр қудрат эмасми элга-Ватанга?

Сиз-чи эй, шоири зоти муборак,
Шамшир қаддингизни айладингиз дол.
Эҳсон-садақа деб тўқиб байт-барак,
Иқтидор шарафин қилдингиз увол.

Шу ҳам ҳис-туйғудир, ҳайратдир наҳот,
Риё ва зулматдан баҳра олдингиз.
Золим ҳукмдорни атаб буюк зот,
Хунхор қилмишларин шеърга солдингиз.

Сиздан фақат шоҳлар бўлди миннатдор,
Аммо кўнглимда бир алам-тугунча;
Оқ тонглар зулматга чўмсайди минг бор,
Шоир бу дунёдан муте ўтгунча.

ТУРТИКЛАР

Яхшиямки, оламда шаробу бода бордир,
Ҳавони янгиловчи майин шаббода бордир.
Менга тутқич бермаган орзуларим, хайрият,
Ўзимда бўлмаса-да, бугун дунёда бордир.

* * *

Кўниколмай ҳаётга, ранжисанг, кўнглим,
Умринг ўтиб кетади бекор-беҳуда.
Ахир сенга таржима қилиб дунёни
Чарчадим жуда...

* * *

Гоҳ мени қийнар бу дунё ишлари,
Наҳотки булбулга зоғ хасад қилса;
Шам қанча нурафшон ёнгани сари
Гирдига шунча кўп чивин йиғилса!..

* * *

Мени банд этмаган сандин ўзга
Ва йўқдир сенга зор мандин ўзга.
Бу ишқ дардини ҳеч ўзга билмас,
Куйиб ёнаётган тандин ўзга.

* * *

Деҳқон мудом ўртанар ғўзанинг фироқидан,
Оёқ узиб кетолмас пахтазор қучоғидан.
— Ҳорма, азаматим,— деб деҳқонга яқин
борсанг,
Пахта ҳиди келади гапирса димоғидан.

* * *

Дарё бўлса, жўшиб оқса тўғонларни бузиб,
Кема бўлса, ўтса барча уммонларни сузиб.
Йўлбарсми у, ётса қафас ичра мушук каби,
Ҳайқирмаса тантановор занжирларни узиб!

* * *

Денгиз бағри дунё қадар онага ўхшар,
Қоя уни эмиб ётган болага ўхшар,
Тўлқинларнинг куйи эса она қалбидан
Алла бўлиб таралгувчи нолага ўхшар.

* * *

Баъзиларнинг шуҳрат дея учмоғига боқ,
Заҳмат-машаққатсиз зафар қучмоғига боқ.
Елгон шараф оқибатин билмоқ истасанг,
Хув, варракнинг учмоғи-мас, тушмоғига боқ...

ЭПИГРАММАЛАР

* * *

Жиндай омад келганди, кўкка бўй отдинг,
Осмонга тикилиб ёғочдай қотдинг,
Билмам, кўкдан нимадир топдингми-йўқми,
Аммо ердан сен анча нарса йўқотдинг.

* * *

Қассоб гўшт чопса-ю нонвой нон ёпса,
Кончи маъдан излаб, табиб дард топса,
Хунук кўринаркан, баъзи тўтиқуш
Итга айланса-ю одамни қопса.

* * *

Яхшилар ичра бир ёмонни кўрдим,
Одам шаклидаги шайтонни кўрдим.
«Зора хўроз бўлиб қолсайдим», дея
Тонггача қичқирган макённи кўрдим.

* * *

Дорбозки нечоғлик моҳир бўлмасин,
Уйнолмаган каби у лангарчўпсиз,
Иқтидордан йироқ, эй, «аҳли мўмин»,
Қанот-ҳимоясиз кун кўриб бўпсиз.

ҚАТРАЛАР

Ҳаёт вақтида-ку нуқул ерга урардингиз,
Тобутини эса мунча баланд кўтардингиз.

* * *

Ҳаётда баъзан мен дорбозлик қилдим,
Афсуски, лангарсиз эдим — йиқилдим.

* * *

Майини бўлгани-чун, ўйлаб қарасам,
Ипакни кесолмас экан қилич ҳам...

* * *

Алангага бағир очамиз,
Тутунидан нега қочамиз?

ДАРАХТ КУЙЛАЯПТИ

Дарахт куйлаяпти... Ям-яшил бир ун...
Самога ўрлайди паришон куйи.
Дарахт кўзларида бор эди — бир кун
Оламни тўлдириб куйламоқ ўйи.

Дарахт куйлаяпти, сарин шаббода
Чилвир шохларини ҳар ёнга тараб.
«Бу янглиғ гўзаллик йўқ, деб, дунёда»,
Ҳайқиргим келади кўкларга қараб.

Дарахтни тинглайлик, дўстларим бир дам,
Балки у биз учун куйламас қайтиб.
Балки шу сония, шу нафас у ҳам
Тургандир энг яхши қўшиғин айтиб.

Шухрат деб аталмиш у сен кўзлаган
Ҳавойи чўққилар мен учун абас.
Руҳимда бир қуш бор — ишқдан сўзлаган,
У менга соғ-омон сайраб турса бас.

Мен унинг беназир қанотларида
Порлоқ чаманларда парвоз қилурман.
Жўшиб ошиқларнинг ёниқ бағрида,
Дарёлар бўйидан овоз қилурман.

Сен эса, майлига, булутлар аро
Беш кунлик шухратнинг билан яйрагин.
Бошинга тушибдир сояи хумо,
Вақт ғаниматдир, тинмай сайрагин....

* * *

Қармоқ ташлаб турибди балиқчи сой бўйида,
Алдаб тутмоқ фикри бор балиқчининг ўйида.

Овчи, емак едирмай, кўпроқ балиқ тутсам, дер,
Балиқ-чи, «емакни еб, тутқич бермай кетсам», дер.

Шу алфозда уларнинг «жанги» давом этади,
Билмам, қай бири олдин мақсадига етади...

Б У Л Б У Л

Илк бор бир ғунчанинг васлини тилаб,
Тонггача дил розин баён этибди.
Ғунча юз очганда эса, тортқилаб
Уни бир бегона узиб кетибди...

Шу-шу одамлардан олисда юриб,
Сокин чаманларда нола қилармиш.
Энди у уззукун ёниб-ёлбориб,
Фақат одамларга инсоф тилармиш.

* * *

Тарам-тарам сочларинг бўйнимга сол,
Мени висолингдан бебаҳра этма.
Маним билан боғу чаманларда қол,
Мени висолингдан бебаҳра этма.

Дарду дилим билгувчи дилбаримсан,
Бахту саодатим, сийму заримсан,
Туйғуларим битилган дафтаримсан,
Мени висолингдан бебаҳра этма.

Айрилиқ ўтидир ёмондан-ёмон,
Куйдиради бағримни оҳу-фиғон,
Ҳасратимдан ёниб кетмасин жаҳон,
Мени висолингдан бебаҳра этма.

Муҳаббатинг йўлларимда шуъладир,
Марҳаматинг билан бағрим тўладир.
Шунинг-чун дунё тўла ашуладир,
Мени висолингдан бебаҳра этма.

* * *

Ҳеч шодлик кўрмасин, ёнсин майлига,
Кузги боғлар каби юпун иқболим;
Тиз чўкиб замоннинг шиддат, зайлига
Манзилга етолмай толсин хаёлим;
Қуюнлар ичида қолсин камолим;
Мунаввар, мукаррам, мулки муқаддас,
Эй, она диёрим, омон бўлсанг бас.

Майли, суйма мени, ғамимни ема,
Ҳар не сел, гирдобга вужудимни от;
Майли, даҳрий бўлай, фарзандим дема,
Фақат қучоғингда қолай умрбод;
Мунаввар, мукаррам, мулки муқаддас,
Эй, она диёрим, омон бўлсанг бас.

Майли, ҳу чўлларда янтоқ мисоли
Шамоллар пойида кечсин ҳаётим;
Ҳеч насиб этмасин боғлар висоли,
Қумларга қоришиб тинсин баётим;
Чўллардан топайин, майли, мамотим;
Мунаввар, мукаррам, мулки муқаддас,
Эй, она диёрим, омон бўлсанг бас.

Шарқда бир ҳикматли садо бўларкан —
Юртин унутганлар гадо бўларкан;

Ватандан бир қадам оёқ узса у,
Бахти ҳам тахтидан жудо бўларкан;
Сарсону саргардон адо бўларкан;
Мунаввар, мукаррам, мулки муқаддас,
Эй, она диёрим, омон бўлсанг бас.

Гарчи шоҳ эмасман, шоҳликдан баланд,
Тахтлардан улуғвор саодатим бор;
Муқанна қудрату шаънига монанд —
Қадим осийи руҳиятим бор;
Урхун ёзувида гувоҳ хатим бор;
Мунаввар, мукаррам, мулки муқаддас,
Эй, она диёрим, омон бўлсанг бас.

ЧАМАНДИР ОШЕНИМ

Кеча тушимда, дўстлар, тоғлар эмиш маконим,
Қоя ва чўққиларда ўтмоқдамиш ҳар оним;
Қўшиғимга акс-садо бериб сирли даралар,
Харсангларда битилмиш қўшиқларим — достоним,
Мен булбулман ошуфта, гулдир маним ҳар ёним,
Сокин боғлар, оқ тонглар, чамандир ошёним.

Кеча тушимда, дўстлар, баланд осмон ёқалаб,
Юлдуз бўлиб учяпман бағримга ўтлар қалаб.
Орзуим қуёш бўлиб нур сочмоқ эмиш, аммо
Яшаб бўлурми кўкда булутларни парчалаб.
Мен булбулман, заминда маним жону жаҳоним,
Сокин боғлар, оқ тонглар, чамандир ошёним.

Тўрғай бўлиб тушимда бўзлаяпман зор-зор,
Сабо-чи, қулоғимга шивирлайди: «Бахтинг бор».
Ениб бормоқдадурман осмон тубини кўзлаб,
Орзуим ҳаққа етмоқ, учмоқдаман беқарор...
Мен булбулман, мусаффо водий маним бўстоним,
Сокин боғлар, оқ тонглар, чамандир ошёним.

Кеча тушимда, дўстлар, чақмоқ бўлиб чақилдим,
Ҳақ-ҳақиқат дедим-у, оташ бағримни тилдим.
Тутиб кетди самон алвон-алвон нолалар,
Дод, деб қора булутнинг оёғига йиқилдим.

Мен булбулман, поклик деб, тинмайди оҳ-фиғоним,
Сокин боғлар, оқ тонглар, чамандир ошёним.

Кеча тушимда, дўстлар, Машраб эмишман, ажаб,
Куйлаяпман мастона қўшиқлар ёрга атаб.
Лекин бадном этдилар, сўнгра дорга осдилар,
Қолаверди оломон ҳолимга ҳайрон қараб.
Мен булбулман, умримга ёрдир оташ забоним,
Сокин боғлар, оқ тонглар, чамандир ошёним.

Оҳ, у замон ошиқни деворга бостирдилар,
Шоирни бадном этиб сўнг дорга остирдилар.
Лекин жафокаш халқим ўз кечмишин қарға-зоғ,
Бойқушга эмас, фақат булбулга ёздирдилар.
Мен булбулман, то абад бутдир дилим, имоним,
Ўзбекистон аталмиш чамандир ошёним.

МУНДАРИЖА

Шеър, куй ва овоз билан. <i>Туроб Тўла</i>	3
«Қалдирғочлар қўшиғидан...»	5
«Мен дунёга...»	6
Қабр бошида	7
Уруш йиллари хотираси	9
«Сенинг ёшингда, ўғлим...»	10
<i>Шукур Бурҳон ҳақида қўшиқлар (Туркум)</i>	
I. Биринчи қўшиқ	11
II. «Бой ила хизматчи»	11
III. «Шоҳ Эдип»	12
IV. «Илья Муромец»	12
V. «Мирзо Улугбек»	13
VI. Истардим	14
VII. Сўнгги қўшиқ	15
Афғон қўшиқчиси Аҳмад Зоҳирнинг онасига қилган сўнгги ноласи	16
«Машраб оҳангларида...»	19
«Шайдони кўринг...»	20
«Бўзлаганда жисму жоним...»	21
«Сен вафо гулшанида...»	22
Шоир дўстимга	23
Тут ҳақида	24
Расулқори Мамадалиев ёди	25
«Қайга кетди, қайга кетди...»	26
Излайман	27

«Ишқ сўзи...»	28
«Эй, менинг соҳиб жамолим...»	29
Шоҳимардон сойлари	30
Қадим Ҳофиз демиш	31
Бир мураббийга	31
Денгиз бўйида	31
Дилнавознинг шеъри	31
Қўшним (Ҳазил)	32
Най	33
Дутор	34
«Ешлик чоғим тушларимда...»	35
«Қўшиғимни...»	36
Шоир	37
Сарой шоирларига	38
Тўртликлар	40
Эпиграммалар	42
Қатралар	43
Дарахт куйлаяпти	44
«Шухрат деб аталмиш...»	45
«Қармоқ ташлаб турибди...»	46
Булбул	47
«Тарам-тарам сочларинг...»	48
«Ҳеч шодлик...»	49
Чамандир ошеним	51

На узбекском языке

ДАДАХАН ХАСАН

МОЙ САД

Стихи

Песни

Китоб иқтисод қилинган қоғоз ҳисобига босилди.

Редактор *М. Кенжабоев*

Рассом *М. Эргашева*

Расмлар редактори *А. Мамажонов*

Техн. редактор *М. Мирражабов*

Корректор *С. Тоҳирова*

ИБ 3154

Босмахонага берилди 08.06.84. Босишга рухсат этилди 06.07.84.
Р—14530. Формати 60×90¹/₃₂. Босмахона қоғози № 1. Адабий
гарнитура. Юқори босма. Шартли босма л. 1,75. Шартли кр-от-
тиск 2,0. Нашр. л. 1,18. Тиражи 10000. Заказ № 134. Баҳоси 15 т.

Гафур Фулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. 700129.
Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

ЎзССР «Фан» нашриётининг босмахонаси, Тошкент, М. Горь-
кий проспекти, 79.

Ҳасан, Дадахон.

Чаманимдан айирма: Шеърлар ва қўшиқлар [Сўзбоши Т. Тўланики].— Т.: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1984. 56 б.

Дадахон Ҳасан шоир, бастакор, хонанда сифатида эл тилига тушган. «Чаманимдан айирма» номли учинчи китобига муаллифнинг ўзи куй басталаган қўшиқлари, бошқа янги шеърлари қаторида «Шукур Бурҳон ҳақида қўшиқлар» туркуми киритилди.

Ҳасан, Дадахан. Мой сад: Стихи и песни.

Ўз 2